

De Trendbreuk: investeren in een gezonde generatie

Zorgvisie 24 april 2024

Laura van Elst

Zuid-Limburg springt er in Nederland uit als het gaat om hardnekkige gezondheidsachterstanden. Daarom hebben zestien gemeenten, zorgverzekeraars, GGD Zuid Limburg, het sociaal domein en onderwijs- en zorgpartijen de handen ineengeslagen binnen de Trendbreuk. De focus ligt op de jeugd. Tijdens de Dag van de Preventie van Zorgvisie vertelde Marjon Hulst van GGD Zuid Limburg over de regionale en lokale aanpak.

Zuid-Limburgers leven gemiddeld een jaar korter en leven vier jaar in een minder goede gezondheid ten opzichte van de rest van Nederland. Daarom gaven de Provinciale Staten van Limburg in 2015 opdracht tot onderzoek naar de achterstandsbeelden. Daaruit blijkt dat Zuid-Limburg hoger scoort op onderwijsachterstanden, overgewicht, tienerzwangerschappen, beroep op jeugdhulp en kinderen die in armoede leven. “Deze oorzaken versterken elkaar. Bovendien worden deze van generatie op generatie doorgegeven”, vertelt Marjon Hulst, strategisch beleidsadviseur Trendbreuk Zuid-Limburg bij GGD Zuid Limburg, tijdens de Dag van de Preventie.

Sociale agenda

Voor de opvoedingsondersteuning blijft achter in de regio. Daarom zijn de belangrijkste aanbevelingen in het rapport: investeren in positieve opvoedingsstijl, emotionele stabiliteit, zelfredzaamheid, een gezonde leefstijl, sociale cohesie, een kwaliteitsimpuls van primair en voortgezet onderwijs en beter aansluiten van onderwijs op de arbeidsmarkt. “Zo vroeg mogelijk starten met het doorbreken van die hardnekkige sociale overerving van gezondheidsachterstanden en zo vroeg mogelijk bij de jeugd beginnen is het belangrijkste advies”, aldus Hulst.

Jeugd

Om het tij te keren, hebben zestien Zuid-Limburgse gemeenten met de Provincie de handen in elkaar geslagen en de Sociale Agenda Limburg opgesteld. Via vier programmalijnen staat het vergroten van zelfredzaamheid en samenredzaamheid centraal. “De gezamenlijke ambitie is om de gezondheidsachterstand van Zuid-Limburg ten opzichte van de rest van Nederland in 2030 met 25 procent te hebben ingelopen.” De focus ligt daarvoor op de jeugd, vanaf het moment dat hun ouders een kindwens hebben tot het moment dat de jongeren zelf een kindwens hebben. “Zodat we investeren in een gezonde generatie.”

Trendbreuk

Eind 2018 ging het roer om. De gemeenten, GGD en Provincie Limburg willen niet meer investeren in massa maken en kortlopende projecten op gemeente- of wijkniveau, maar binnen alle gemeenten bewezen interventies bieden. Binnen het meerjarige Programma Trendbreuk startten CZ, VGZ, Provincie Limburg, MUMC+ de GGD en gemeenten een bestuurlijke samenwerking. Daarvoor lanceerden zij een onafhankelijk programmabureau, dat een aanjaagfunctie vervult, zoekt naar financieringsmogelijkheden en namens de zestien Zuid-Limburgse gemeenten stuurt op de uitvoering van de interventies. Ook is er een stuurgroep en brede werkgroep in het leven geroepen met vertegenwoordigers van de aangesloten partijen. De werkgroep is de *linking pin* tussen gemeenten en de samenwerkingsorganisaties. “Het bundelen van middelen en mensen en opstellen van een meerjarenvisie vergt lef van gemeenten en is een belangrijke succesfactor om bewezen interventies van de grond te krijgen in de deelnemende gemeenten. Die regionale kracht zorgt voor lokale winst”, aldus Hulst. Voor monitoring van de vooruitgang, zijn wetenschappers aangehaakt in de Academische Werkplaats Publieke Gezondheid Limburg. Ook partners in het sociaal en medisch domein en onderwijs raakten enthousiast en sloten zich aan.

Preventieve interventies

Waar de GGD een adviserende en uitvoerende rol heeft, vervullen de gemeenten een bestuurlijke regierol, waarbij ze als collectief bestuurlijke regioafspraken maken met de partijen in het sociaal en medisch domein. Inmiddels wordt er in elke levensfase gewerkt aan bewezen preventieve interventies om gezondheidswinst te boeken, waaronder Samen voor Gezondheid, Stevig Ouderschap, Gezonde kinderopvang, Gezonde school en Vermindering Schoolverzuim MBO. “Deze zijn in heel Zuid-Limburg beschikbaar of worden nog uitgerold.”

Sinds 2019 zet de Zuid-Limburgse coalitie ook in op de aanpak Kansrijke Start. “Deze interventie is de meest ultieme vorm van preventie. De eerste duizend dagen van een kind leggen namelijk de basis voor de rest van het leven”, vertelt Mandy Leurs-Stijnen, onderzoeker bij GGD Zuid Limburg en programmacoördinator Academische Werkplaats Publieke Gezondheid. Momenteel scoort Zuid-Limburg slecht op het aantal vroeggeboorten en geboortegewicht. Met Kansrijke Start wil de coalitie ouders in een kwetsbare situatie de juiste zorg en ondersteuning op het juiste moment bieden. “Daarom is op lokaal of regionaal niveau de verbinding gemaakt tussen gemeenten en het medische, publieke en sociale domein, zoals de geboortezorg, kinderopvangpartners en Pharos.

Om niet allerlei losse interventies te starten, maar voor een samenhangende aanpak te gaan, is Kansrijke Start opgehangen aan drie pijlers: signaleren, verkennen van de hulpvraag en bieden van de juiste zorg en ondersteuning aan het gezin. In netwerkbijeenkomsten zijn de samenwerkingspartners vervolgens aan de slag gegaan met het definiëren van hun rollen en taken binnen de bewezen programma’s Nu niet zwanger, Stevig ouderschap, VoorZorg en CenteringZorg, die voor heel Zuid-Limburg beschikbaar zijn. Ook is in vier gemeenten Geboortezorg Flex gestart. “Juist de gezinnen die meer kraamzorg kunnen gebruiken, kiezen namelijk voor minder of geen kraamzorg”, aldus Leurs-Stijnen. Daarom is er een proeftuin in de subregio Parkstad en de gemeente Sittard Geleen gestart. Daarin wordt de wettelijke eigen bijdrage voor 150 gezinnen vergoed. Bij 100 gezinnen is er indien nodig extra kraamzorg beschikbaar in de eerste 6 maanden na de geboorte van de baby. De resultaten worden gemonitord. Verder is er in de gemeente Kerkrade, Landgraaf en Vaals de pilot Knooppunten Kansrijke start ingericht, waarbij zorg- en hulpverleners kwetsbare gezinnen met multidisciplinaire steun op maat kunnen bieden.

Fundament gelegd

Vanuit de VWS-stimuleringsmiddelen aan gemeenten wordt Kansrijke Start gefinancierd, gebundeld voor de regio Zuid-Limburg. Sinds dit jaar is Kansrijke Start een van de ketenaanpakken binnen het Integraal Zorgakkoord (IZA) en het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) en wordt het gefinancierd vanuit de SPUK-regeling. Aanvullend is het programma gefinancierd met subsidie van de Provincie Limburg, de regiodealgelden vanuit regio Parkstad en ZonMw-financiering voor praktijkgericht onderzoek. “De uitdaging blijft structurele financiering om de programma’s te borgen. Daarnaast is samenwerking tussen

onderzoek, beleid en praktijk cruciaal om preventieve interventies van de grond te krijgen”, aldus Leurs-Stijnen.

Ondanks de uitdagingen, heeft Programma Trendbreuk de afgelopen vijf jaar een stevige ontwikkeling doorgemaakt, aldus beleidsadviseur Hulst. “De rol in regionetwerken is toegenomen, er is landelijke bekendheid en het aantal partners en interventies blijft groeien.” Dat vraagt iets van de bestuurlijke besluiten. “Daarom hebben we in de zomer van 2022 een herbezinning gedaan over de rol, eigenaarschap en verwachtingen van alle alliantiepartners.”

In 2023 is Trendbreuk op weg naar een regionale preventie-infrastructuur met passende governance en is de aanpak geborgd door het programmamanagement onder te brengen bij GGD Zuid Limburg en te combineren met procesregie voor IZA en GALA. Welke impact Trendbreuk op gezondheidsverschillen in Zuid-Limburg heeft, is nog onduidelijk. “We gaan niet jaarlijks monitoren. Het creëren van een gezonde generatie is een kwestie van een lange adem”, vertelt Leurs-Stijnen. Daarom wordt elke vier jaar de gezondheidsmonitor van de GGD verversen en wordt er gekeken naar de tussenstand. “De opdracht is gigantisch, maar het fundament staat”, besluit Hulst.